

Minä, skeptikko:

Erkki Tuomioja

”Lukeudun niihin, jotka pyrkivät tiedon avulla rakentamaan parempaa maailmaa.”

OLEN KASVANUT hyvin vapaamielisessä perheessä ja ympäristössä, sanan parhaassa merkityksessä. Äitini kuului ateistina siviilirekisteriin, isäni kuului kirkkoon ja piti lastensa liittämistä siihen luonnollisena tapana, vaikkei muutoin osoittanut mitään merkkejä järjestäytyneestä uskonnonharjoituksesta tai ylipäättään uskonnollisuudesta.

Kun kolme neljästä isovanhemmastani on eri aikoina ja eri puolueissa ollut kansanedustajana ja isäni ministerinä, on politiikkaan osallistumiseni myös aika itsestään selvää kodinperintöä. Kodin perintöön kuuluu myös laaja kirjasto ja mahdollisuus lukea ja hankkia tietoa ilman mitään rajoituksia.

Koulun ja muun vertaisympäristön paineesta olen kuitenkin käynyt rippikoulun, ja omaksuin muutamaksi vuodeksi ulkoiset kristityt tavat, jopa iltarukousta myöten. Mitään uskonnollista herätystä tai sellaisia ilmiötä, johon olisin tarvinnut yliluonnollisia selityksiä, en muista kokeneeni. En tainnut varhemmin edes uskoa joulupukkiin, vaikka lahjojen vuoksi hänen käyntiään odotinkin.

Kun sitten ylioppilaaksi kirjoitettuani ja armeijan käytäni tulini ikään, jossa kirkosta eroaminen tuli mahdolliseksi, kävin jättämässä eroilmoituksen seurakunnan kansliaan ja kieltäydyin tarjouksesta keskustella vielä kirkkoherran kanssa asiasta.

Myöhemminkään en ole halunnut hakeutua keskusteluun uskonasioista, koska koen tällaiset keskustelut rasittavina, mitään antamattomina ja turhina. Se on myös syy, jonka vuoksi en ennen Skepsiksen 20-vuotisjuhlaa yleensä missään ole erikseen kertonut ateistisesta vakaumuksestani, vaikken sitä piilotellutkaan. Suomi on onneksemme sellainen sekulaari maa, jossa uskonasioita harvemmin sekoitetaan politiikkaan, suuntaan tai toiseen.

LUOTTAMUS TIETOON ON TÄRKEÄTÄ JUURI NYT

KUN OLEN NYTTEMMIN avoimesti esiintynyt ateistina, on yksi paradoksaalinen seuraus ollut se, että aiemminkin monissa yhteiskunnallisissa ja kansainvälisissä kysymyksissä hyvin sujunut yhteistyöni kirkollisten piirien ja uskonnollisen vakaumuksen omaavien ihmisten kanssa on paremminkin helpottunut kuin vaikeutunut. Muutenkaan en ole saanut tästä mitään negatiivista vaan pikemminkin arvostavaa palautetta.

Pidän uskontojen välisen dialogin edistämistä hyödyllisenä ja tärkeänä rauhantyönä, mutta olen myös halunnut vaikuttaa siihen, että uskonnottomatkin voivat siihen tasaveroisina osallistua.

Historioitsijana ja yhteiskuntatieteiden harrastajana kuulun siinä suhteessa vaikka Pekka Kuusen opetuslapsiin, että pidän mahdollisimman objektiivisen tiedon hankintaa ja käyttämistä yhteiskunnallisen päätöksenteon valmistelussa tärkeänä.

Omassa väitöskirjassani Pekka Kuusesta totesin, että jos hänet täytyy yhdellä käsitteellä määritellen sijoittaa johonkin maailmankatsomukselliseen virtaukseen, tulee luontevimmin mieleen lähinnä valistus. 1700-luvun valistusfilosofia pyrki järjen avulla parantamaan ihmistä ja hänen ympäristöönsä kaikilla elämänaloilla. Järkeen, tai oikeammin tietoon ja ymmärrykseen nojaavan yhteiskuntatutkimuksen ja politiikan valistusoptimistisena edustajana Kuusi liittyi selvästi tähän valistusfilosofian pitkään perinteeseen.

Lukeudun siis niihin, jotka pyrkivät tiedon avulla rakentamaan parempaa yhteiskuntaa ja maailmaa. Luottamus tutkimuksen tuottamaan tietoon on erityisen tärkeätä juuri nyt, kun sekä tieteen tulokset että totuus käsitteenä redusoidaan mielipiteiksi muiden joukossa.

SKEPSIKSEN TYÖSARKA EI OLE VÄHENEMÄSSÄ

KUN HALUAA NOJATA tieteellisiin menetelmiin hankittuun tietoon, on yhtä tärkeää osallistua valetiedon ja kaikenlaisten huuhaa-uskomusten torjuntaan. Tämän näen Skepsiksen suurena tehtävänä, jota se mielestäni on pitkään menestyksekkäästi harjoittanut.

Meidän ajassamme erilaisen huuhaan markkinointi – ja usein juuri kaupallisiin motiiveihin – näyttää olevan huolestuttavasti lisääntymässä. Sen torjuminen ja paljastaminen, usein tehokkaimmin huumorin keinoin, on ollut Skepsiksen suuri ansio. Työsarka ei todellakaan ole vähenemässä, kun presidentiksikin voidaan pyrkiä tieteenvastaiselta pohjalta.

Voi toki kysyä, olisiko Skepsiksen otettava avoimemmin kantaa organisoitujen uskontojen levittämään huuhaahan. Ymmärrän kyllä, että Skepsis ei halua profiloitua tällaisessa roolissa ja itse asiassa pidän sitä perusteltuna. Kuitenkin toivoisin, että yhdistys ottaisi aktiivisemmin kantaa ainakin uskontojen pakkosyöttöön alaikäisille.

Tämä koskee kaikkia uskontoja, joita täytyy voida käsitellä samanlaisin kriteerein. Näyttää siltä kuin kristillistä uskoa ja kirkon käytäntöjä olisi paljon helpompi ja ikään kuin sallitumpaa arvostella kuin esimerkiksi juutalaisuutta tai islamia, koska näitä kommentoimissa on aina varottava, ettei sitä tulkittaisi anti-semitismiksi tai islamofobiaksi.

Kun itse kyseenalaistin teologisten tiedekuntien olemassaolon tiedeyliopistoissa, sain paljon kommentteja,

joissa kerrottiin miten teologisissa tiedekunnissa tehdään vakavasti otettavaa tieteellistä, esimerkiksi historiaan ja sosiologiaan liittyvää tutkimusta. Tämän tunnustan, mutta ei kai tällaista tutkimusta varten tarvita juuri teologisia tiedekuntia.

Toinen puolustus teologisille tiedekunnille on, että näin pappiskoulutus on tietynlaisen valtiollisen kontrollin alaisuudessa, joka pitää myös pahimmat fundamentalistit ja ihmisoikeuksien kanssa ristiriitaisen opetuksen kurissa. Tämä on ongelmallinen argumentti. Yhtäältä on periaatteessa täysin väärin ja uskonnonvapauden kanssa ristiriitaista, että yliopistoilla olisi mitään tällaisia tehtäviä, toisaalta käytännössä se kuitenkin enimmäkseen edistää yhteiskunnallista hyvää.

ELÄMÄN TARKOITUS EI OLE KILPAILUKYVYN PARANTAMINEN

TÄYDELLISEEN MAAILMAAN emme varmaan koskaan pääse, hyvä jos tämä epätäydellinen edes saadaan ajoissa pois nykyiseltä kestäättömän kehityksen uraltaan. Siitäkään ei ole mitään varmuutta.

Ihminen, joka on vaikuttanut eniten minuun, on puolisoni Marja-Helena.

En tiedä onko elämällä mitään tarkoitusta, mutta epäilen ettei se ainakaan ole kilpailukyvyn parantaminen, vaikka sitä niin kovasti nyt markkinoidaankin. Viime kädessä on kyse siitä, minkä tarkoituksen jokainen omalle elämälleen haluaa ja voi antaa.

Erkki Tuomiojan puhe Skepsiksen 20-vuotistilaisuudessa kymmenen vuotta sitten aiheutti ennennäkemättömän polemiikin.